

DE HISTORISCHE VERENIGING OUD-BEIJERLAND

Opgericht 30 september 1997

Beschermheer F.A. baron van Tuyll van Serooskerken,
Ambachtsheer van Oud-Beijerland

Bestuur:

P.J. in 't Veld, voorzitter

☎: 0186 – 617523

A.W. de Groot, secretaris

Willem Vrijlandstraat 75,

3262 GN Oud-Beijerland

Mail: a.groot21@upcmail.nl

☎: 0186 – 615425

H.M. Dijkstra, penningmeester en

ledenadministratie:

Mail:

historischeverenigingobl@gmail.com

☎: 0186-616906

D. Dijkshoorn-Bison, lid

Vacant, lid

Redactie:

Beijerlandsche Berichten:

Dineke Dijkshoorn-Bison

Pieter Jan in 't Veld

Lay-out:

Dineke Dijkshoorn-Bison

Lay-out omslag: P. Spanjers

**De Beijerlandsche Berichten
verschijnt 4 x per jaar.**

Ons archief, het

Historisch Informatie Punt (HIP)

Is gevestigd in de

Openbare Bibliotheek

Steenenstraat 24 Oud-Beijerland.

*Open: elke 2^e donderdag van de
maand van 14.00 tot 16.00 uur.*

Buiten deze tijden contact:

A.v.d.Berg, ☎ 0186 – 614240

**De contributie is
minimaal € 10,00 per jaar**

Rekeningnummer:

NL16 RABO 0351187103

t.n.v.:

HVO, Oud-Beijerland

Buiten de regio wordt de

Beijerlandsche Berichten per post

opgestuurd en brengen wij

€ 4,00 portokosten in rekening

ISSN: 2210-8645

Van de bestuurstafel.

In het Egmontjaar een nieuwe uitgave van de “Beijerlandsche Berichten” met een artikel wat wij mochten overnemen van onze vrienden uit Zottegem uit hun laatstverschenen handelingen.

Ook de activiteiten voor ons eigen Egmontjaar zijn in volle gang. U kunt het hele programma vinden op een aantal websites, zie onderaan dit schrijven.

Bent u al gaan kijken naar de expositie in het Oude Raadhuis? Die is samen met de stichting Oude Raadhuis georganiseerd. Kijk even op onze site voor de openingstijden.

Het schitterende boek van Jan Paul v.d. Spek:

“Het huis van Egmont en de Beijerlanden”
heeft u natuurlijk al in huis of gaat u nog kopen bij boekhandel Duifhuizen.

Het is al een tijdje bij onze vereniging gebruikelijk om u, als leden, te informeren als er een persbericht verschijnt of dat uw vereniging op een of andere wijze in het nieuws is.

Dit doen we via onze eigen mail, dus heeft u uw mailadres doorgegeven aan: historischeverenigingobl@gmail.com, dan bent en blijft u op de hoogte van alle zaken van onze vereniging.

Uw mailadres wordt uitsluitend voor dit doel gebruikt en niet ter beschikking gesteld aan derden.

De volgende websites zijn aan elkaar gekoppeld voor het Egmontjaar.

www.hvobl.nl

www.beleefobl.nl

www.80jaaroorlog.nl

Wij wensen u veel leesplezier.

Het bestuur.

Van crypte tot paviljoen. De gebeenten van Lamoraal tentoongesteld.

Danny Lamarca

Vijf jaar voor zijn dood liet Lamoraal zich in de Zottegemse Onze-Lieve-Vrouwekerk een grafkelder bouwen. Mogelijk geïnspireerd door het daar rustende familiegraf van zijn grootvader Jacob II van Luxemburg-Fiennes, heer van Zottegem (+1517) en van zijn moeder Francisca van Luxemburg (+1557). Zijn onthoofde lijk werd in 1568 naar Zottegem gebracht en bijgezet in de kerk.

Naderhand volgden ook nog zijn vrouw, Sabina van Beieren (+1578) en zijn zonen Filips (+1590) en Karel (+1620). De grafkelder werd dus tot in de eerste helft van de 17^e eeuw gebruikt.

De daarop volgende anderhalve eeuw raken de graven in vergetelheid. Wanneer tegen het einde van de 18^e eeuw Egmont opnieuw in de belangstelling komt, dit voornamelijk onder impuls van de romantiek (Goethe, Schiller en Beethoven besteedden ruime aandacht aan het Egmontthema) weet niemand meer de exacte begraafplaats aan te wijzen. Het hoeft ons ook niet te verwonderen dat de herontdekking van de graven in 1804 alle aandacht genoot. Bij herstellingswerken aan het koor van de dekenale kerk stuitte men op twee loden kisten. In een eerste kist lagen de schedel en de beenderen van Lamoraal. In een tweede kist de resten van Sabina van Beieren samen met drie loden hartvormige kistjes waarin de gebalsemde harten van Lamoraal en diens zonen Filips en Karel bewaard bleven. Er werd een proces-verbaal opgesteld dat werd ingevoegd in de notulen van de gemeenteraad.¹

Advertentie:

**Elektrotechnisch Buro
Wijntje B.V.**

Bij elektrotechnisch bureau **Wijntje** kunt u terecht voor al uw elektrotechnische installatiewerkzaamheden zoals onder andere:

- Licht- en kracht installaties
- Data netwerken • Noodverlichting
- Zwakstroom- en intercom installaties
- Keuren van elektrische apparaten
- Reparatie van witgoedapparaten
- Zowel voor bedrijven als particulieren

West-Voorstraat 14 3262 JP Oud-Beijerland 0186-612802 info@wijntjebv.nl www.wijntjebv.nl

*De grafkelder met de ijzeren staven, zoals vermeld in het verslag van 1804
verz. Olivier Van Rode)*

Het proces-verbaal geeft gedetailleerd weer hoe de oorspronkelijke grafkelder van Lamoraal er uitzag: “

(...) on y remarqua deux cerceux de plomb posés des grilles de fer dont celui du côté gauche contenait un crâne ou tête et autres ossemens encores conservés ». (...)

«Le second cercueil a été ensuite visité, et on a trouvé sur l'extérieur d'icelui trois boîtes de plomb en forme de coeurs, dont la première, placée en tête, l'autre au coeur et la troisième au pied dudit cercueil, outre une plaque de cuivre, portaient les inscription suivantes:

Boîte placée en tête. Le coeur de Mess. Phls comte d'egmont prince de Gavre chr. de l'ordre tué general po.r Sa Ma.te Catholique a la bataille d'Yvry en France le 14 mars 1590.

Boîte placée au coeur. Cor lamoral d'Egmont 1568.

Boîte placée au pied. Le coeur de Messire Charles comte d'egmont prince de Gavre chr. de l'ordre gouverneur et cap. General de namur decédé a la Haye en hollandre de 18 janvier 1620.

Plaque attachée par un clou au cercueil. Ci gist Sabine palatine du rhin ducesse en Baviere princesse de Gavre, comtesse d'egmont femme et epeuse de feu monsigneur lamoral d' egmont en son temps prince dudit Gavre et conte d' egmont et laquelle deceda en Envers le XIX Juilet XVc LXXVIII priez Dieu pour son Ame.

Le cercueil ouvert, on y remarquera la crâne, et la tête même conservée au point qu'il n'y manquait qu'une dent à la partie supérieure de la mâchoire ; tous les ossements du corps étant parfaitement conservés.

Tous ces restes ont été offerts à la curiosité publique.

Les trois boîtes ayant été également ouvertes, on a trouvé dans celle placée en tête un coeur embaumé et enveloppé dans des drogues odorantes. Dans celle placée au coeur on a vu un coeur enveloppé dans un linge parfaitement conservé et très odoriférant. Dans la boîte placée au pied on n'a remarqué que des atômes ou corpuscules de couleur brunâtre.»

Blijkbaar werden zowel de kisten als de hartvormige doosjes ter plekke geopend. Nadien wordt alles netjes terug in de kelder geplaatst en men voegt er een loden herdenkingsplaat bij.

Ondanks de ruime belangstelling voor de vondsten werd de grafkelder opnieuw afgesloten. Er werd nog grafkelder geopend en onderzocht. Dat bleek toen in 1980 bij werken aan de kerk opnieuw onderzoek naar de daar begraven heren van Zottegem werd verricht. Leon De Vos en zijn ploeg vonden de 'Egmontkelder' nog intact en lager in het koor ontdekten ze een tweede graf met een loden lijkstond waarop een kleine loden kist stond, beiden geopend.

Advertentie:

DUIFHUIZEN
tassen & koffers

www.duifhuizen.nl

Op de wanden was aangegeven dat deze kelder zowel in 1804 als in 1857 was ‘gevisiteerd’. Ernaast werd een derde graf gevonden, met een vormeloos

loden lijkomhulsel. Het bleken respectievelijk de kisten van Jacob II van Luxemburg- grootvader van Lamoraal - en Isabelle van Egmont, kind van Lamoraal en de restanten van Francisca van Luxemburg, moeder van Lamoraal.²

De kisten van Jacob II van Luxemburg en Isabelle van Egmont (l.) en de resten van Francisca van Luxemburg (verz. Olivier Van Rode)

Een welgeschikte grafkelder met uitgang op de Markt.

Op 1 juli 1857 werden de gebeenten van Lamoraal en Sabina overgebracht naar een nieuwe grafkelder. Hoe dat gebeurde, wordt erg gedetailleerd beschreven in een proces-verbaal opgenomen in de notulen van de gemeenteraad.

³ Er wordt verwezen naar de ontdekking van de graven in 1804 en men stipt aan dat “deze grafkelder eenen moeylijken toegang” had “zoodanig dat deze sinds 1804 niet meer is geopend”.

Daarom werd er nu tussen de geestelijke en de wereldlijke overheid overeengekomen “een andere, wel geschikten grafkelder te maken, die uitgang op de Markt zou hebben”.

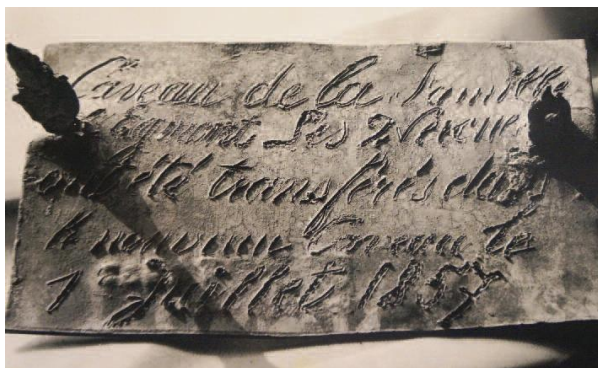
De overbrenging van de resten naar de nieuwe ruimte gebeurde met heel veel praal en plechtigheid. De burgemeester, de schepenen, de raadsleden en de gemeentescretaris, de pastoor-deken, de voorzitter van de kerkfabriek, de voorzitter van de kerkraad, de leden van de Sint-Sebastiaansgilde, de leden van de “Maatschappij van Rhetorica”, Gentenaar Prudens Van Duyse (“als vroegere laureaat der Rhetorijk om zijn dicht op Egmont⁴”), Jacob Van Houcke (“bouwmeester van den nieuwe grafkelder”)

en Karel Fisco (“griffier van het vredegerecht, de enige overblijvende des dorpe die ten jaere 1804 in de opening van den kelder aanwezig was”) waren present.

Het ganse gezelschap ging de kerk binnen “alwaer na eenige delvingen de kelder is geopend en den muur die hem toesloot weggenomen”.

In het proces-verbaal wordt vervolgens genoteerd wat men vindt:

“twee looden kisten en drij looden doozen alles overeenstemende met het Verbael van 1804”⁵, een proces-verbaal dat men letterlijk citeert.

Toen de kisten werden verplaatst, liet men in de oorspronkelijke grafkelder dit tekstplaatje achter: “Caveau de la famille d'Egmont. Les deux cercueils ont été transférés dans le nouveau caveau le 1 juillet 1857” (verz. Olivier Van Rode)

“Na dat de identiteyt van die vijf voorwerpen door den heer burgemeester vastgesteld waren, zijn deze kisten en doozen onmiddellijk en zonder ontsluiting overgebracht in eenen nieuwen grafkelder, terwijl de Eerwaarden heer deken versierd der choorkap, vergezeld van de eerweirde heeren Desmet en Volkcrick onderpastor, die kostelijke overblijfselen onder het zingen der gewoonlijke lijkgezangen der kerk, ter hunnen nieuwen rustplaats hebben gebracht en in den zelve nedergelegyt”.

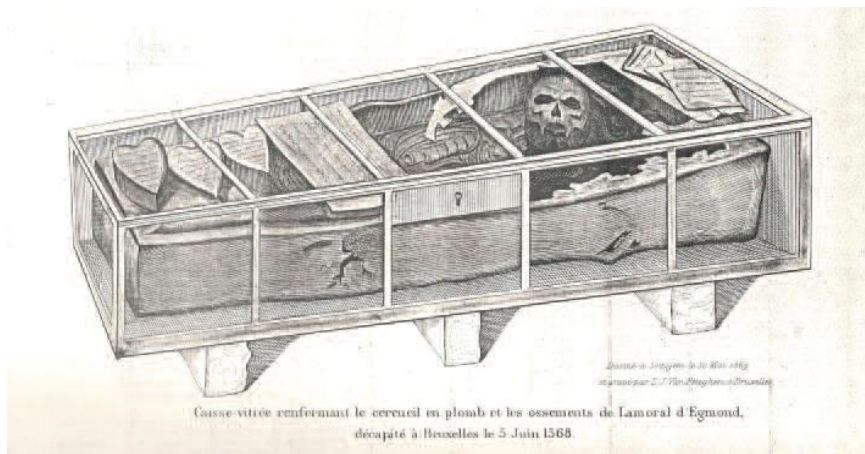
Eugeen Van Damme, zoon van de vroegere burgemeester verwees hierna naar de spanningen die zijn vader had gedaan om een standbeeld voor Egmont op te richten. Hij deed een warme oproep om na dertig jaar hier eindelijk opnieuw werk van te maken en werd hier bijgetreden door Prudens Van Duyse. “Al deze zaken vervuld zijnde, is den sleutel der grafkelder den heer burgemeester ter handt gesteld”.

Een erg belangrijke zin in dit proces-verbaal, want het betekent noch min

noch meer dan de overheveling van de zeggenschap over de grafkelder en bij uitbereiding over de gebeenten van de geestelijke naar de wereldlijke overheid.⁷

Na het luiden van de grote klok en het “losbranden van het kanon” werd de officiële plechtigheid afgesloten.

De kisten werd pas later, maar zeker vóór 1862, in een glazen omhulsel gevat. Gravure van L. J. Van Peteghem naar een tekening van 1869

*De glazen kisten waarin Lamoraal en Sabina tot 1951 werden geëxposeerd
(verz. Olivier Van Rode)*

Prudens Van Duyse zelf brengt later verslag uit van de plechtigheid en hij preciseert dat de kelder nog verder dient ingericht te worden. “eene bidbank, een vlaemsch opschrift op een marmeren steen zullen daerin niet vergeten worden”.

Verder geeft hij mee: “Wat de looden harten betreft, twee derzelve, waeronder dat van Egmont, zijn in volmaekt goeden staet: zij zijn met linnen omwonden en gebalsemd verspreiden zij nog een aangenaemen reuk. In de looden kist des graefs ligt zijn schedel en verscheidene andere wel bewaerde beenderen; in dat der gravinne berust een schedel zoo uitmuntend bewaerd dat er niets aan ontbreekt dan een enkelen tand van boven, terwijl al de andere gebeenten zich in den besten staet bevinden”⁸. De resten zitten nog niet in een glazen kast, want Van Duyse besluit: “Het openen dier harten en kisten is natuurlijk verschoven tot de dag dat zij in de daertoe vervaardigde, waarschijnlijk met glas overdekte schrijnen te zijner tijde plechtig overgeleyd worden”⁹.

Wanneer dat precies gebeurde, is niet duidelijk.

Vreemd is dat in het verslag van 1804, dat herhaald wordt in 1857 en door Van Duyse deels in vertaling geciteerd, vermeldt dat de gebeenten van de gravin erg goed bewaard zijn en er enkel één tand ontbreekt in de bovenkaak. Dat staat haaks op het rapport van Twiesselmann, waarin wordt genoteerd dat het gebit van Sabina erg slecht was. De foto toont trouwens een bijna tandeloze schedel.¹⁰

Advertentie:

Voor een onafhankelijk
Hypotheekadvies

Neem contact op met John van Helden 0186-634214
j.vanhelden@schepassurantien.nl www.schep-assurantien.nl

Voor eeuwig dicht te metselen

Het tijdschrift *Le journal des Beaux Arts* publiceert in 1862 in zijn mei-nummer een vernietigend artikel van Adolphe Siret, arrondissements-commissaris van Sint-Niklaas, over de erbarmelijke staat waarin de skeletten van de Egmonts worden bewaard¹¹. Een paar fragmenten spreken boekdelen.

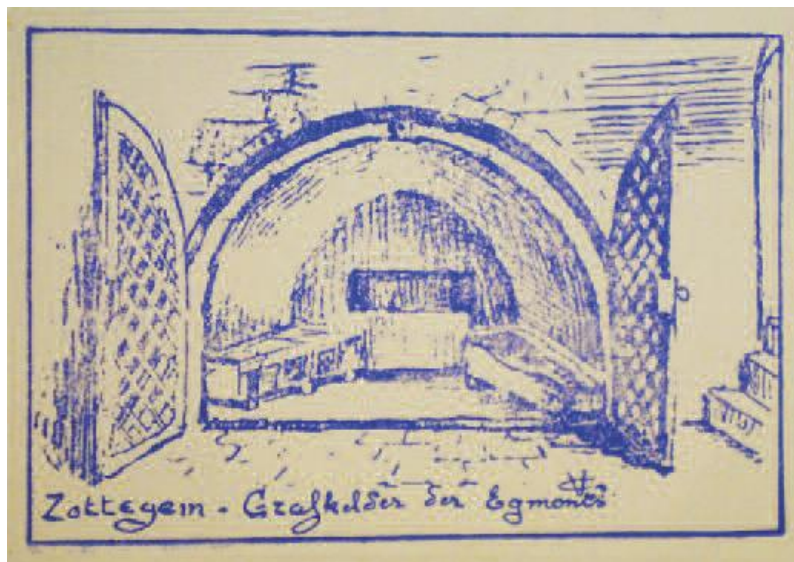
«Ce caveau mesure en superficie environ deux mètres sur quatre. A droite, en entrant, se trouve le cercueil en plomb de la comtesse Sabine de Bavière, femme de Lamoral. Sur ce cercueil sont posées trois boîtes en plomb. En face de ce cercueil de plomb qui n'a jamais été ouvert, se trouve celui du comte d'Egmont. Par une profanation dont on a peu d'exemples, ce cercueil a été coupé dans sa longueur et le plomb rabattu sur les côtés, afin de mettre au jour les débris informes d'un squelette. Ce cercueil ainsi mutilé, est placé dans une longue caisse de verre.»¹²

« (...) je ne remarquai pas sans surprise la siccité de tous les ossements déposés dans le cercueil; en effet, ils avaient la couleur cendre et poussière sur laquelle l'eau n'a pas tombé, tandis que le crâne me parut humide et de ce ton ocre brun des ossements sortis récemment de terre..... »

«Mon compagnon et moi nous nous regardâmes avec une pénible expression de surprise. Nous demandâmes si la caisse de verre était soudée de manière à empêcher d'arriver au cercueil de plomb. On nous répondit en l'ouvrant!...

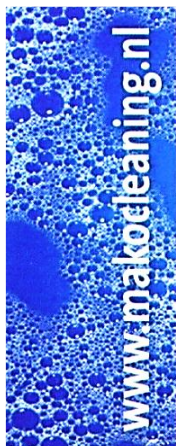
Nous examinâmes, en les prenant dans la main sans qu'aucune observation nous fût faite, quelques-uns des ossements, et surtout cette tête humide; puis, profondément dégoûtés, nous sortîmes de ce lieu, non sans nous livrer à des réflexions dont chacun comprendra la portée. Nous fîmes aussi la remarque que les boîtes de plomb ne sont ni enfermées, ni fixées. On peut les manier comme on l'entend. Il serait même assez facile à des filous adroits, de les enlever.»

De striemende aanklacht besluit ferm: “ Au nom de la dignité du peuple belge, au nom du respect dû à la cendre des morts quels qu'ils soient, nous demandons que le caveau de Sotteghem soit muré à tout jamais (...) ».

Gezicht op de toegang tot de grafkelder. Achter de deur daalt men een paar treden af tot men de in vitrines geëxposeerde kisten kan bewonderen, weliswaar van achter - een hier openstaand - hek. De trappen waren nat van de urine: mannen en kinderen plasten ongegeneerd tegen de buitendeur...¹³ (verz. Olivier Van Rode)

Advertentie:

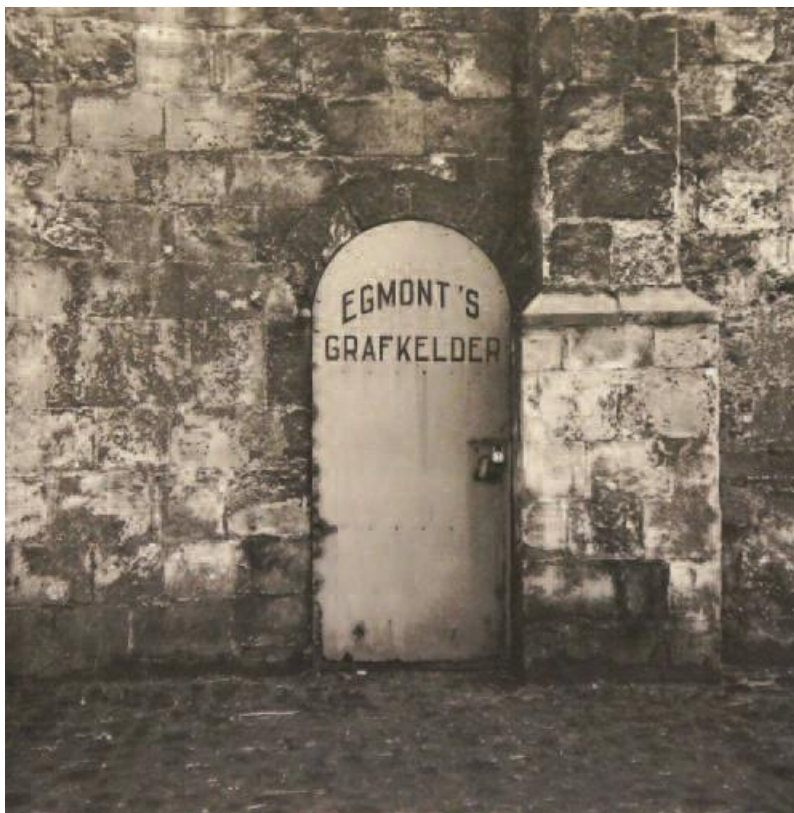
mako

cleaning service

Schoonmaak-onderhoud
Glazenwasserij
Gevelreiniging
Graffitiverwijdering

L.J. Costerstraat 4 • Oud-Beijerland
Telefoon 0186 - 619 500

*Van 1857 tot 1951 was dit de toegangsdeur
(verz. Olivier Van Rode)*

Burgemeester Jean Baptiste Fredericq is danig in zijn wijk geschoten als hij dit artikel met een begeleidende missive van de Aalsterse arrondissementscommissaris ontvangt en gevat antwoordt hij “dat de kist van de graaf van Egmont inderdaad overlangs is opengeknijpt, maar dat zulks al bij de overbrenging in 1857 het geval was en de profanie dus in vroegere eeuwen dient gezocht”.

Zijn brief laat hij afdrucken in hetzelfde *Le journal des Beaux Arts*.¹⁴

De hogere overheid tilt zwaar aan de zaak en Brussel stuurt op 19 juli 1862 rijksarchivaris Piot naar Zottegem.

De arrondissementscommissaris van Aalst, de Zottegemse burgemeester

en schepenen en het ‘Bureel der kerkmeesters” worden gehoord. Acht dagen later krijgt het gemeentebestuur de dwingende missive om te kiezen uit drie mogelijkheden:

- 1) de grafkelder sluiten met een gedenksteen;
- 2) de gebeenten opnieuw in de vroegere kelder in de kerk begraven of
- 3) in de nieuwe grafkelder een marmeren gesloten tombe plaatsen waarin alle overblijfselen (kisten en hartdozen) worden verzameld.

Tevens moet het gemeentebestuur het rapport aan de kerkfabriek bezorgen.¹⁵

Het gemeentebestuur houdt het been stijf. De kerkfabriek krijgt geen afschrift van het rapport en laat dat weten aan de arrondissementscommissaris. Immers, zo argumenteert het bestuur, zowel de nieuwe grafkelder als de resten zijn nu eigendom van de gemeente en de kerkfabriek heeft daar niets meer in de pap te brokkelen.¹⁶

Sterker nog. Het gemeentebestuur trommelt een delegatie van de “Koninklijke Commissie van Gendenkgebouwen” op om zich de visu te komen overtuigen van de goede zorgen waarmee Zottegem het gebeente omringt. Ze hebben “met veel nauwkeurigheid de kostelijke overblijfsels die den kelder inhoud, bezigtigd en hunne volle tevredenheid betuygd over den goeden staet van bewaring en veyligheyd waer in zij zig bevinden en hebben hunne goedkeuring gegeven aen den brief van het Collegie van Burgemeester en Schepenen (...) in antwoord aen eenen lasterlijk artikel (...)”¹⁷, lezen we in de notulen van de gemeenteraad.

En dus blijven de gebeenten geëxposeerd en te bezichtigen.

“De grafkelder ontving sedert dan met honderden, misschien wel duizenden bezoekers waaronder voorname personen”, lezen we in 1938.¹⁸

Eén ervan was Henriëtte Kuyper, dochter van de Nederlandse minister-president, die haar bezoek aan de grafkelder kort na 1900 vermeldt.¹⁹

De grafkelder wordt vergroot en vernieuwd

De geëxposeerde gebeenten van Lamoraal en Sabina trokken in de loop der jaren heel wat bezoekers, maar tegen het midden van de 20ste eeuw was de grafkelder al lang uitgeleefd en niet meer van de tijd.

Het gemeentebestuur nam in 1949 architect Oscar Van Cauwenberge onder de arm om de grafkelder te renoveren.²⁰

Hij hertekent de ingangpartij volledig. Er komt een buitentrap, zodat de vroegere binnentrap achter de inkomdeur verdwijnt. De ijzeren buitendeur

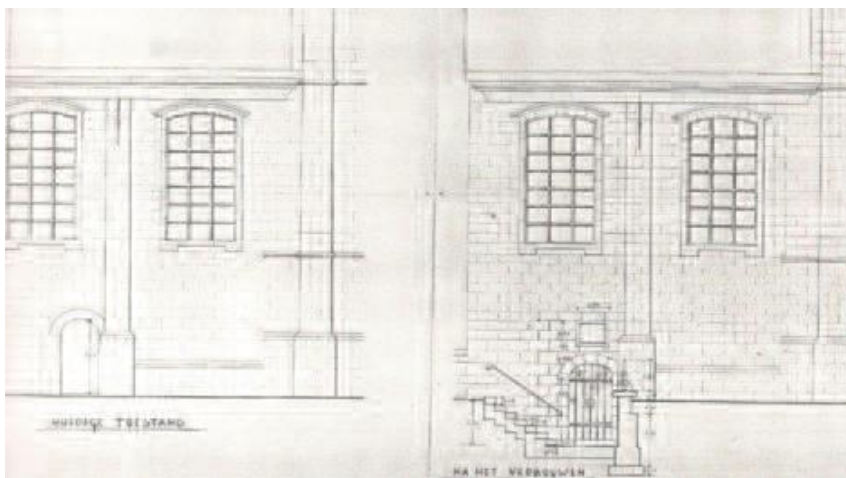
wordt vervangen door een eikenhouten exemplaar, waarboven het wapen van Lamoraal wordt aangebracht. De inkompartij wordt afgezoomd met een gietijzeren balustrade.

Binnenin wordt de ruimte grondig opgefrist.

De glazen vitrines worden vervangen door bronzen sarcofagen.

Die worden midden 1951 bij de Cie de Bronze te Brussel samen met “een kleinere kist” besteld²².

Op 14 oktober 1951 wordt de nieuwe grafkelder onder massale belangstelling in gebruik genomen. Kort voordien werden de loden kisten in de bronzen sarcofagen gelegd; de hartvormige doosjes kregen een aparte bronzen kist.

Ontwerp van de toegang²¹ (verz. Stadsarchief Zottegem)

De loden kisten worden in een bronzen sarcofaag getild (verz. Olivier Van Rode)

Forensisch onderzoek en conserveringsbehandeling

Begin 1952 werden de gebeenten opnieuw uit de grafkelder gehaald en naar het laboratorium van de Gentse professor Gerechtelijke Geneeskunde Frédéric Thomas gebracht die ze aan een forensisch onderzoek onderwierp. De botten bleken erg broos te zijn geworden en in 1954 werden de resten van de graaf en de gravin voor een verduurzamingsbehandeling naar het Natuurhistorisch Museum in Brussel gebracht.

De conservering gebeurde door antropoloog François Twiesselmann, die jaren na datum zijn bevindingen publiceerde.²³

De beenderen werden ingestreken met plastic en daarna een tijdje in een paraffinebad gelegd. Vervolgens werden de skeletten minutieus in elkaar gepuzzeld.²⁴

Professor Twiesselman aan het werk met Lamoraal en Sabina. Of ze toen comfortabel lagen, valt te betwijfelen!

*Toegang van de grafkelder tot 2015
(foto: Anne Van Turtelboom)*

*Het interieur van
de grafkelder,
met vooraan de kist met de loden harten,
rechts de sarcofaag met de gebeenten van Lamoraal en links die van Sabina
(foto's: Anne Van Turtelboom)*

De grafkelder zal tot 2015 mee het uitzicht van de Markt bepalen.
Na 1951 werden er geen verdere werken uitgevoerd.

Blijvende aandacht nodig

Met de conserveringsbehandeling van 1954 zouden de skeletten minstens 25 jaar in goede staat kunnen bewaard en getoond worden.

Het gemeentebestuur nam begin de jaren 1980 het initiatief om ze een nieuwe behandeling te geven in het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen.

Ze werden in januari 1984 opgehaald en op 25 april teruggebracht.²⁵ Van crypte tot paviljoen. De gebeenten van Lamoraal tentoongesteld. Eind oktober 1987 werd echter vastgesteld “dat het skelet van Sabina van Beieren verkleurt en schimmelvorming vertoont”.²⁶ Op 3 februari 1988 werden de gebeenten naar Brussel gebracht, waar ze werden gereinigd, gedroogd en met een nieuw product behandeld. Het instituut wees op de hoge vochtigheidsgraad in de grafkelder en stelde voor silicagelkorrels als vochtvreter in de ruimte te plaatsen.

Tien jaar later dook het vochtprobleem opnieuw²⁷ op en een jaar lang werden er door het Instituut voor het Kunstpatrimonium metingen verricht. De conclusie was een te sterk schommelend vochtgehalte en er werd aangeraden een elektrische ontvochtiger te plaatsen.

Advertentie:

Oost-Voorstraat 27-28, Oud-Beijerland
www.bazzcasual.nl

Tussen hemel en hel

Egmont verliet nog één keer Zottegem. De bronzen sarcofaag, waarin de loden kist en het skelet van Lamoraal, werd midden november 2010 uit de grafkelder getild en samen met het hartvormige hartkistje én het doek van Louis Gallait naar Brussel gevoerd.

Egmont vormde het topstuk van de tentoonstelling “Tussen hemel en hel” die van 2 december 2010 tot 24 april 2011 in het Jubelparkmuseum liep.

De recensent van De Standaard was alvast onder de indruk:

“Bij het begin van de tentoonstelling krijgt de bezoeker meteen een schokeffect te verwerken. Je kijkt er in een open kist waarin het geraamte van de graaf van Egmont uitgestald ligt”.²⁸

Lamoraal even terug in Brussel

(foto: ©KMG)

Advertentie:

H. HOOGVLIET totaalonderhoud

Schilderwerken, van advies tot een uitstekend eindresultaat

Voor al uw glas- en schildenwerken krijgt u bij ons vakkundig advies. Dankzij onze ervaring en kennis van nieuwe materialen en productietechniek u vertrekpunt op een uitstekend eindresultaat. Uitgevoerd met bekende AF gaarden.

Kies voor kwaliteit!

www.hhoogvliet.nl

gevestigd te Spakenburg en Oud-Rijland

Randweg 1 • 3201 VN Spakenburg

T. 0181 - 61 54 66 • F. 0181 - 61 58 73

aan de burgemeester. Er diende dus uitgekeken naar een ander locatie. Even werd gedacht om de kelder van het stadhuis hiervoor te bestemmen, maar ook dat bleek geen realistische optie.

Na heel wat wikken en wegen werd het souterrain van het Kasteel van Egmont - sinds jaren gemeenzaam 'de crypte' genoemd - het meest geschikt bevonden. De stad Zottegem stuurde dit voorstel voor advies aan de Cel Onroerend Erfgoed, afdeling Oost-Vlaanderen³⁰. Die aanvaardde de 'verhuis' niet³¹.

De argumentatie was ronduit deplorabel. Ruimte en Erfgoed vatte kort samen hoe Egmont en Sabina eerst in de kerk werden begraven, hoe hun graf in de vergetelheid raakte, in 1804 werd herontdekt en in 1857 naar een crypte werd verplaatst. Verder werd het lemma 'crypte' gedefinieerd, wat voor Ruimte en Erfgoed volstond om het voorstel van de stad van tafel te vegen.

Uiteraard kon de stad hiermee niet akkoord gaan en bij brief van 15 september 2010 lichtte de stad Zottegem haar redenering uitvoerig toe en vroeg ze aan de Cel Onroerend Erfgoed vooralsnog haar standpunt te herzien.

Omdat enig antwoord uitbleef, werd op verzoek van de stad werd op 25 november 2010 een vergadering belegd in Zottegem met de Cel Onroerend Erfgoed en zette het bestuur zijn plannen ter plaatse uiteen. Goed tien dagen later verfiende de stad haar standpunt³². Meer bepaald beklemtoonde ze dat de geplande herlokalisatie van de gebeenten van Lamoraal, graaf van Egmont en zijn vrouw vertrekt vanuit een wel erg speciale situatie.

"Egmont werd weliswaar begraven in de kerk van Zottegem, net als bijna alle Heren van Zottegem, maar in 1857 werd zijn gebeente overgebracht naar een crypte onder de kerk, toegankelijk van op de straat en niet van in de kerk. Met andere woorden, al in 1857 was het gebeente geen graf meer, maar een museaal object. Die redenering volgend, verplaatsen we geen gebeente uit een graf, maar herlokaliseren we het 'museum",

was de conclusie. De Cel Onroerend Erfgoed hield voet bij stuk en adviseerde opnieuw negatief voor de verplaatsing. Dit omdat dat de resten historisch bij de kerk horen, het tentoonstellen van identificeerbare stoffelijke resten bij ons niet gebruikelijk is en omdat het de uitdrukkelijke wens was van de graaf om in de kerk begraven te worden. Stuk voor stuk elementen die niemand betwist. Maar, in haar verdere argumentatie steunde de Cel Onroerend Erfgoed zich onder meer op de bevraging bij verschillende academici, een bevraging die gebeurde zonder de Zottegemse casus

bij naam te vermelden³³. En hier wringt het schoentje, want precies de specificiteit van de Zottegemse casus maakte een alge-meen standpunt over het verplaatsen en het exposeren van gebeenten niet relevant.

De stad, hierin volmondig gesteund door het ZGGO, ging dan ook, zoals wettelijk voorzien, in beroep tegen deze beslissing.³⁴

De expertencommissie onroerend erfgoed boog zich over de zaak en bracht op 10 maart 2011 advies uit. Op basis van dit advies trof minister Geert Bourgeois op 14 april 2011 het Ministerieel besluit betreffende het verplaatsen van de stoffelijke resten van Lamoraal, graaf van Egmont en zijn echtgenote uit de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk te Zottegem.

De minister gaf de stad Zottegem groen licht mits alles zou gebeuren conform de normen van de ethische code van het International Council of Museums, conform de bepalingen van het erfgoeddecreet en het decreet tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten.³⁵

De gemeenteraad keurde nagenoeg voltallig het verplaatsen van de resten van Lamoraal en Sabina van de Markt naar het kasteel van Egmont goed, wat voor heel wat persaandacht zorgde.³⁶

Meteen stelde de stad architect Eddy François als ontwerper aan en werd beslist bij de eerstvolgende budgetwijziging 50.000 euro in te schrijven voor de herinrichting van de crypte van het Kasteel van Egmont.

De realisatie van dit voorstel bleek uiteindelijk niet haalbaar vooral omwille van de hoge vochtigheidsgraad van de kelder én de bijkomende eisen van Onroerend Erfgoed.

Advertentie:

**Brood- en banketbakkerij
Voordijk b.v.**

Molendijk 44 | Emmastraat 8b
Oud-Beijerland | Heinenoord
T 0186-612592 | T 0186-602086

bestelling@bakkervoordijk.nl
www.bakkervoordijk.nl

*Hier zou de
"tentoonstellingsruimte"
komen*

(foto: Anne Van Turtelboom)

Advertentie:

Bert Roos
ARCHITECTUUR

Een all-round architectenbureau, inzetbaar
voor bouw en verbouw, **renovatie** en **restauratie**
in alle segmenten van de woning- en utiliteitsbouw.

West-Voorstraat 25 B 3262 JP Oud-Beijerland T: 0186 614 157
M: 06 538 382 17 E: b.roos@bertroos.nl www.bertroos.nl

Paviljoen

In 2013 verbrak UapS de verbintenis met de stad en werd er een nieuwe ontwerper aangesteld. Eddy François zag zijn kans om vooralsnog een uitbreiding van de bestaande grafkelder te realiseren.

Hij tekende een schitterende aula, mobiliseerde de plaatselijke middenstand en onderhandelde met Onroerend Erfgoed.

Een van de vele steunbetuigingen voor het paviljoen

Onroerend erfgoed kon zich vinden in het voorstel “zolang de kerkgevel en de beslotenheid van de ‘crypte’ niet wijzigt”.³⁷

Het paviljoen werd een glazen koepel die aan de ene kant beeldbepalend is voor de nieuw aangelegde Markt en aan de andere kant de gidsen toelaat in de beste omstandigheden de geschiedenis van Lamoraal te vertellen en de resten van de Graaf en Sabina toe te lichten.

Foto: Danny Cantaert

Het ontbrekende beentje

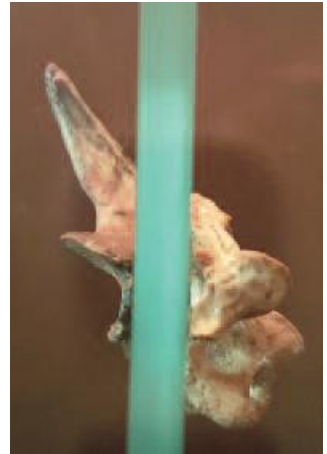
Bij de reconstructie van het skelet van Lamoraal in 1954 ontdekte François Twiesselmann de gekliefde halswervel.

Samen met Leon De Vos werd toen beslist deze zesde wervel niet bij het skelet te voegen, maar hem voorlopig veilig op te bergen.

Pas 40 jaar later, op 21 juni 1984, restitueerde Leon De Vos de wervel aan de gemeente. Hij werd in een reliekschrijn opgesteld in de Raadzaal van het stadhuis.³⁸

*Het reliekschrijn en een detail van de halswervel.
(foto's: Anne van Turtelboom)*

Het hart van Egmont

Precies 440 jaar na de onthoofding van Lamoraal kwamen zijn hart en dat van zijn zonen Filips en Karel terug naar Zottegem. Net als de gekliefde wervel werd de inhoud van de hartvormige kistjes in 1954 niet in de grafkelder gedeponeerd, maar afzonderlijk bewaard, in drie bokaaltjes.

*De harten van Lamoraal en zijn zonen
Karel en Filips gevat in apothekersbokaaltjes
(foto: Anne Van Turtelboom)*

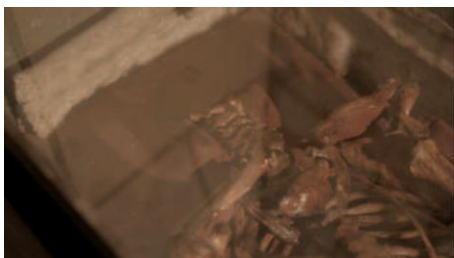
Die werden door Leon De Vos in 1991 bij het Rijksarchief Ronse gedeponeerd, maar door bemiddeling van dr. Luc Van Durme kwamen ze, samen met heel wat archiefmateriaal in 2008 terug naar Zottegem. De harten worden sindsdien in een kluis van het Centrum voor Streekgeschiedenis bewaard. Lamoraal, graaf van Egmont is definitief terug.

Epiloog

Op 5 juli 2017 werd, met toestemming van de stad Zottegem³⁹, de schedel van Lamoraal en die van Sabina van Zottegem naar Leuven gebracht. In het Universitair Ziekenhuis Leuven (Gasthuisberg) werd die dag een CT-scan gemaakt van beide schedels, dit onder leiding van Dr. Walter Coudyzer. Er vond een virtuele autopsie plaats. Opzet was bij de schedel van Lamoraal met deze techniek te achterhalen of het aangezicht van Egmont al dan niet gemutileerd

werd door een verticale verwonding van bovenkaak tot neusbeen.

De interpretatie van de verwondingen gebeurde door forensisch patholoog dr. Wim De Velter en dr. Ir. Peter Claes zorgde voor een 3D-print en voor de gelaats reconstructie van zowel de schedel van Lamoraal als van die van Sabina. Het project werd gesuperviseerd én gefinancierd door dr. Maarten Larmuseau, postdoctoraal researcher aan het Laboratorium voor Biodiversiteit en Evolutionaire Genomica (KU Leuven). De ganse operatie werd ingeblikt door de Nederlandse NTR Televisie in het kader van een prestigieuze tv-reeks over de Tachtigjarige Oorlog die in 2018 wordt uitgezonden. De resultaten van het onderzoek zullen pas medio 2018 bekend zijn.

Een paar uur was Lamoraal opnieuw de graaf zonder hoofd - © NTR televisie

Bibliografie:

- ¹ SAZ, not. Gemeenteraad, 25 Vendémaire Jaar XIII (17 oktober 1804).
- ² Graven ontdekt in de hoofdkerk van Zottegem, in: 28ste Jaarboek van de Zottegems Culturele Kring, 1985, p.219-230.
- ³ SAZ, not. Gemeenteraad, 1-7-1857, *Proces Verbael. Verplaatsing (sic) overblijfselen van Lamoral Graef van Egmont*.
- ⁴ Prudens Van Duyse kaapte in 1865 de eerste prijs weg van de door de plaatselijke rederijderskamer De Suyghelingen
- ⁶ "Zonder ontsluiting" is vreemd, want in 1804 had men de kisten en de dozen geopend en de kisten werden in de nieuwe grafkelder geopend getoond.
- ⁷ De perikelen in 1862 (zie verder) preciseren dat én de burgmeester én de voorzitter van de kerkfabriek een sleutel van de deur hebben; enkel de burgemeester heeft echter een sleutel van het afsluitende hek in de grafkelder en van de vitrines waarin de gebeenten worden bewaard.
- ⁸ Deze passage werd duidelijke geput uit het proces-verbaal [van 1804].
- ⁹ Prudens Van Duyse, *Overbrengsel van Egmonts stoffelijke overblijfsels in eenen nieuwen grafkelder*, Gent, 1857.
- ¹⁰ Zie eerder in dit boek: François Twiesselmann (+) en Rosine Orban, De overblijfselen van de graaf en de gravin van Egmont: pathografisch onderzoek 'avant la lettre'
- ¹¹ Ad. S. en H. R., Une visite au caveau funèbre du Comte d' Egmont, in: *Journal des beaux-arts et de la littérature*, 15 Mai 1862, p. 72.
- ¹² Deze beschrijving klopt niet met het proces-verbaal (alle kisten werden geopend) noch met de gravure van Van Peteghem (waar de hartdoosjes aan de voeten van Lamoraal liggen, hoewel ze oorspronkelijk op de kist van Sabina stonden).
- ¹³ en ¹⁴ *Journal des beaux-arts et de la littérature*, 15 juli 1862, p. 107.
- ¹⁵ Het verslag van Piot werd gepubliceerd in het *Journal des beaux-arts et de la littérature*, 15 december 1862, p. 191-192.
- ¹⁶ Uit het verledene, in: *De Beiaard*, 27 augustus 1938.
- ¹⁷ SAZ, Notulen gemeenteraad Zottegem, 4 augustus 1862.
- ¹⁸ Uit het verledene, in: *De Beiaard*, 27 augustus 1938.
- ¹⁹ H.S.S. Kuyper, *In het land van Guido Gezelle*, Zwolle, 1913, p. 79.
- ²⁰ SAZ, Notulen gemeenteraad Zottegem, 17 december 1949.
- ²¹ SAZ, Openbare Werken, dossier 861.3, Werken aan de kerkgebouwen.
- ²² SAZ, Notulen college van burgemeester en schepenen, 4 juni 1951.
- ²³ Zie eerder in dit boek: François Twiesselmann (+) en Rosine Orban.
De overblijfselen van de graaf ....
- ²⁴ Olivier Van Rode, Lamoraal, graaf van Egmont, lezing te Oud-Beijerland, 05-2009, typoscript, p.23-24
- ²⁵ SAZ, nr. 560
- ²⁶ SAZ, nr. 560, brief van het gemeentebestuur aan het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen, 30 oktober 1987.
- ²⁷ Eigen nota aan het college van burgemeester en schepenen, 11 februari 1997.
- ²⁸ Jan Van Hove, Jubelparkmuseum geeft verrassend beeld van de dood in de middeleeuwen, in: *De Standaard*, 4 december 2010.
- ²⁹ SAZ, Notulen college van burgemeester en schepenen, 28 april 2008.
- ³³ Brief van 14 januari 2011.
- ³⁴ Brief van 2 februari 2011.
- ³⁵ SAZ, Notulen gemeenteraad, 20 juni 2011.

³⁶ Onder meer: *Bourgeois beslist dat skelet onthoofde Graaf van Egmont verplaatst mag worden*, Persagentschap BELGA, 15 april 2011.

³⁷ Beslissing van 15 januari 2013

³⁸ SAZ, nr. 560, proces-verbaal van 21 juni 1984 opgesteld door Leon De Vos. Zie onder meer: GZ, Egmonts halswervel in reliekkast te Zottegem, in: *Het Nieuwsblad*, 27 september 1984

³⁹ Beslissing college, burgemeester en schepenen van 8 mei 2017: "De schedels van Lamoraal van Egmont en zijn vrouw Sabina van Beieren worden met het oog op een diepgaand wetenschappelijk onderzoek gedurende één dag naar het UZ Gasthuisberg gebracht waar ze een CT-scan zullen ondergaan. (...)"

*Sabina van Beijeren en Lamoraal van Egmont
- VVV-Zottegem –*

Advertentie:

kooiman
AUTOBEDRIJF

Advertentie

**...ook u kunt
geld verdienen
voor uw club,
vereniging
of ...!**

**Bent u lid van deze club of vereniging?
Dan kunt u de clubkas flink spekken!**

Koopt of verkoopt u een huis via makelaardij De Jong of laat u uw huis door ons taxeren, dan keren wij een bonus uit op de rekening van uw club, vereniging of ... van uw keuze. Deze bonus kan wel oplopen tot € 225,- per klant!

Kom voor meer informatie vrijblijvend langs bij één van onze vestigingen of kijk eens op onze website: www.makelaardijdejong.nl

Makelaardij De Jong
West-Voortstraat 29
3262 JP Oud-Beijerland
Telefoon 0186-617555

Makelaardij De Jong
Pieter Repelaerstraat 61B
3297 BL Puttershoek
Telefoon 078-6736255

De actieve Makelaar

www.makelaardijdejong.nl

Particulier & Zakelijk | Verkoop | Aankoop | Taxaties | Hypotheken